



Regionální aspekt politiky ŽP Zdravá města, TIMUR

Jarmila Neshybová

Obsah přednášky

- Úvod
- Regionální politika ČR
- Pravomoci a působnost ÚSC
- Environmentální řízení (EMS)
- Národní síť Zdravých měst ČR
- TIMUR

Úvod

- Politika ŽP rozvíjena na úrovni krajů a obcí (ÚSC)
- Působnost ÚSC rozdělena na:
 - Samostatnou (schválení programu rozvoje území, rozhoduje o vyhlášení místního referenda a realizaci jeho rozhodnutí, čistota obce, odvoz domovních odpadů a jejich likvidace, zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod)
 - Přenesenou (posuzování vlivů na ŽP, ochrana vod, ovzduší, odpady, myslivost a ochrana zvířat)
- V ČR působí:
 - 14 krajů (vč. hl. m. Prahy)
 - 6249 obcí – z toho 205 obcí s přenesenou působností, 393 obcí s pověřeným obecním úřadem
- Základním výstupem řízení ÚSC je jejich rozvoj (prosazování tzv. udržitelného rozvoje na místní úrovni je tématem např. místní Agendy 21)

Regionální politika (RP)

- Regionální politika ČR se utvářela v průběhu 90. let
 - Na počátku diskuze o její definici bylo usnesení vlády č. 759/1992 Sb.
 - Od roku 1996 byla svěřena do kompetence MMR
- RP = koncepční a výkonná činnost státu a regionálních orgánů uskutečňovaná na základě regionálních rozvojových plánů a má:
 - Přispívat k harmonickému a vyváženému rozvoji jednotlivých regionů
 - Omezovat rozdíly mezi regiony
 - Podporovat hospodářský a sociální rozvoj regionůVýše uvedené zásady byly vřeleny do z. č. 248/2000 Sb. o podpoře regionálního rozvoje
- Základní koncepce = Strategie regionálního rozvoje ČR

Regionální politika (RP)

- Hl. nástroje RP ČR:
 - Poskytování státních záruk za bankovní úvěry
 - Poskytování úvěrů se zvýhodněnou sazbou a dobou splatnosti
 - Plně/částečně úhrady úroků z bankovních úvěrů
 - Poskytování dotací a půjček (především obcí)
 - Prémie za vytváření pracovních míst
 - Poskytování návratných finančních výpomocí
- Způsobu plánování regionálního rozvoje typický v EU se ČR přiblížila vytvořením územně statistických jednotek NUTS
- ČR přijala základní principy regionální politiky EU

Regionální politika ČR

- Existuje 14 Programů rozvoje územního obvodu kraje
 - Jejich účelem je koordinace aktivit různých subjektů ovlivňujících územní rozvoj
- Kromě Programu rozvoje územního rozvoje kraje/obce jsou na úrovni ÚSC schvalovány další:
 - Územní plán, regulační plán
 - Program snižování emisí, Program ke zlepšení kvality ovzduší,
 - Koncepce environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty,
 - Koncepce odpadového hospodářství, Koncepce ochrany přírody a krajiny,
 - Koncepce rozvoje cyklistické dopravy, program rozvoje cestovního ruchu apod.

Pravomoci a působnost ÚSC v oblasti ochrany ŽP a rozvoje území (obecně)

- Analyzují a hodnotí úroveň rozvoje svého územního obvodu a jeho částí
- Schvalují program rozvoje územního obvodu
- Spolupracují s ostatními ÚSC při plnění společných cílů a úkolů podpory regionálního rozvoje a ochrany ŽP
- Sdružují své prostředky se sousedními ÚSC a dalšími PO při zajišťování rozvojových programů společných více obcím
- Podporují rozvoj aktivit potřebných pro rozvoj regionu, včetně organizací působících v oblasti ochrany ŽP
- Podporují rozvoj soukromého podnikání prospěšného pro dané území
- Vydělují ze svého rozpočtu finanční prostředky určené k odstraňování závad a nedostatků v těch oblastech, které spadají do jeho působnosti
- Podílejí se na plnění úkolů souvisejících se zaměřením podpory regionálního rozvoje a ochrany ŽP a spolupracují při tom s věcně příslušnými ústředními správními úřady zejména při vypracování a realizaci strategií
- Mohou ukládat obecně závaznou vyhláškou mimo jiné povinnosti k ochraně ŽP aj.

Úloha krajských orgánů v samostatné působnosti

- Vydávají stanoviska k záměrům, které mohou výrazně ovlivnit čistotu ovzduší
- Spolupůsobí při vytváření a využívání systému osvojení základních poznatků o ŽP a jeho ochraně
- Spolupůsobí při aktivních formách výchovy, osvěty a získávání informací o ŽP a jeho ochraně
- Působení při zajišťování přístupu k informacím o ŽP
- Přímou spravují a provádí politiky kraje při ochraně jednotlivých složek ŽP a využívání přírodních zdrojů
- Zakládá a zřizuje PO a zařízení v oblasti ochrany ŽP
- Poskytuje dotace organizacím působícím v oblasti ochrany ŽP
- Vybírá projekty určené pro podporu v rámci rozvojových programů kraje, v oblasti tvorby a ochrany ŽP a využívání přírodních zdrojů

Nástroje ochrany ŽP na úrovni ÚSC

- Legislativní nástroje
- Strategické a koncepční materiály ÚSC
- Další nástroje:
 - EA, EIA
 - MA 21
 - Systém environmentálního řízení EMS/EMAS

Environmentální řízení (EMS)

- EMS = environmental management systém = environmentální řízení = řízení, které do svých rozhodovacích procesů ve všech prováděných činnostech a aktivitách uplatňuje šetrný přístup k ŽP a přírodním zdrojům.
- Cílem je ochrana přírodních zdrojů, omezení emisí znečišťujících látek a environmentálních rizik a ochrana zdraví obyvatel.
- Norma ISO 14001 uvádí důvody pro zavedení EMS
- V EU se pro zavedení EMS používají:
 - Nařízení EP a Rady č. 761/2001 o dobrovolné účasti organizací v systému řízení podniku a auditu z hlediska ochrany ŽP (EMAS)
 - Norma ČSN EN ISO 14001 Systémy environmentálního managementu
 - Metoda čistší produkce

Environmentální řízení (EMS)

- Dle usnesení vlády č. 466/1998 byly:
 - Zřízena Rada programu EMAS a Agentura EMAS (odpovědné orgány Programu EMAS v ČR)
 - Vydány Národní program EMAS a pravidla zavedení EMAS
 - Zřízen akreditační orgán Programu EMAS – Český institut pro akreditaci
 - Vydány metodické pokyny pro akreditaci environ. ověřovatelů
- Pro používání environmentálního řízení jsou využívány tyto metody:
 - Systém EMS dle normy ISO 14000 nebo Nařízení EMAS
 - Hodnocení environmentální výkonnosti (ISO normy 14031)
 - Ekologicky šetrné výrobky – vývoj a označování ekologicky šetrných výrobků
- V současnosti je využití EMS dobrovolné

Environmentální řízení (EMS)

- Výsledkem zavedení EMS je:
 - Příspěvek k trvalému ekonomickému růstu a prosperitě
 - Postupné snižování negativních dopadů činnosti na ŽP
- Zavedením EMS může být dosaženo:
 - Redukce provozních nákladů
 - Úspora na pokutách a jiných sankcích spojených s poškozováním ŽP
 - Vyloučení nebo omezení jiných nákladů způsobených nejasnou organizační strukturou a přesnější vymezení investičních záměrů a plánů
 - Snižování rizika nehod, ovlivňujících stav ŽP
 - Snazšího získávání finančních zdrojů
- V ČR není EMS ve veřejné správě příliš rozšířeno
 - Certifikován je MěÚ Vsetín
 - V zahraničí je však řada organizací veřejné správy, jež EMS běžně používají

Konkrétní příklady environmentálního řízení

- Zpracování úvodního environmentálního přezkoumání:
 - účelem je komplexní zjištění stávajícího způsobu chování organizace k ŽP a zdrojům
- Tvorba dokumentace systému EMS:
 - Dokumentace může tvořit: Koncepte trvalého zlepšování činnosti, šetrnosti k přírodě; Cíle kvality a šetrnosti k přírodě; příručka kvality a šetrnosti k přírodě; směrnice, mapy procesů, matice dokumentů odborů apod.
- Směrnice:
 - Do všech směrnic je nutné promítnout environmentální hlediska (zejména do směrnic týkajících se nakupování zdrojů a zadávání veřejných zakázek)
- Stanovení environmentálních zásad:
 - Např. pro třídění papíru, plastů, nákup výrobků z recyklovaných surovin, usilovat o zateplení budov, využívat místních služeb a zdrojů, podporovat alternativní způsoby dopravy před osobní automobilovou apod.

Konkrétní příklady environmentálního řízení

- Zelené nakupování a investiční činnost:
 - Východím dokumentem je schválený rozpočet města, ze kterého vychází realizace investičních akcí a plánování nákupu služeb, kancelářských potřeb atd.
- Zpracování registru environmentálních aspektů:
 - Může být veden ve formě tabulky, identifikaci a vyhodnocení významných environmentálních aspektů provádí pracovní tým jmenovaný vedením úřadu.
- Další opatření:
 - Ustanovení komise rady s vazbou k ŽP
 - Koordinační setkání se správci sítí
 - Pravidelné informace o stavu ŽP
 - Projekty v oblasti ŽP

Národní síť Zdravých měst ČR

- = zájmové sdružení PO
- Poslání: propojovat municipality a odborné organizace v ČR ke spolupráci v systematické podpoře zdraví a kvality života a k aktivnímu uplatňování udržitelného rozvoje na místní, regionální, národní a mezinárodní úrovni
- Členstvím v NSZM vyjadřují členové vůli podporovat, propagovat, realizovat a rozvíjet dlouhodobé programy „Projekt Zdravé město WHO“ (dále jen PZM) a „místní Agenda 21“ (dále jen MA 21)
- V ČR od r. 1994 (vytvořena 11 městy)

Předmět činnosti NSZM

- Spolupráce s institucemi a odbornými organizacemi
- Zastupování zájmů členů asociace při jednáních s institucemi a odbornými organizacemi
- Národní koordinace aktivit členů asociace k efektivnímu společnému postupu při kvalitní realizaci PZM a MA 21 v podmínkách ČR
- Vzdělávání a osvětová činnost
- Vytváření metodických doporučení, poradenství, konzultace pro členy
- Zajištění a správa finančních prostředků pro činnosti asociace, příprava projektů asociace
- Zajištění propagace a medializace při realizaci PZM a MA 21
- Monitoring a distribuce informací

Principy OSN a EU pro Zdravé municipality

- Podpora zdraví a kvality života (Zdraví 21 – dokument, který popisuje základní strategii OSN-WHO)
- Udržitelný rozvoj (Agenda 21, z níž vychází MA 21)
- Participace veřejnosti
- „Zdravé město/obec/region“ = prestižní označení pro municipalitu, která je aktivně zapojena do mezinárodního Projektu Zdravé město pod patronací OSN-WHO
- Vize Zdravého města/obce/regionu:
 - Udržitelné město; zdraví život jako móda, hobby; prosperující město; město pro děti; město informací a technologií; město jako domov; naše město stojí za to vidět

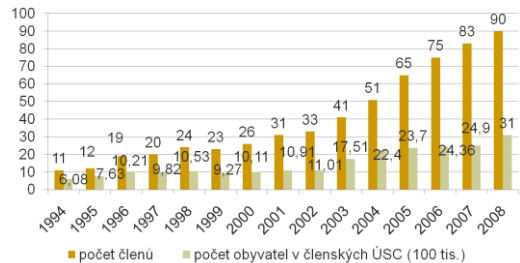
NSZM

- Vícezdrojově financována
 - Hlavní příjmy NSZM: členské příspěvky, dotace, granty, dary a příjmy z činnosti asociace, jež jsou v souladu s předmětem uvedeným ve Stanovách
- Ocenění NSZM
 - EXPO 2000 – Světový projekt za Metodiku NSZM
 - Certifikát kvality OSN – WHO od roku 2001
 - Cena MŽP za činnost v roce 2003
 - Cena MV za kvalitu a inovaci ve veřejné správě za DataPlán NSZM v roce 2006

Členové NSZM

- Členem může být municipalita ČR, sdružení municipalit a jiná PO nemunicipálního charakteru, která se rozhodne respektovat Stanovy a postupovat k naplnění poslání asociace
- Člen je zastupován svým statutárním zástupcem, zmocněnou osobou, jež má právo vyžadovat od orgánů asociace informace o činnosti NSZM, finanční situaci a nahlížet do dokladů asociace
- Členství zaniká vystoupením nebo vyloučením člena
- K 31. 12. 2008 mělo NSZM 90 členů s regionálním vlivem na 1 797 měst a obcí s 3,1 milionem obyvatel (30 % populace ČR)

Vývoj počtu členů



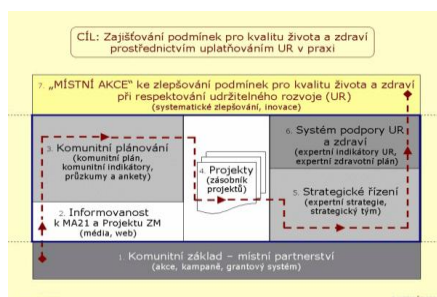
Přínosy členství v NSZM

- Zastřešení významnou mezinárodní autoritou (OSN-WHO)
- Principy a doporučení EU a OSN pro strategický rozvoj
- Informace, služby k finančním zdrojům, dotace, fondy EU
- Síťová spolupráce, výměna zkušeností v ČR i zahraničí
- Spolupráce s odbornými partnery v ČR i zahraničí
- Pomoc při zpracování a řízení kvalitní strategie rozvoje
- Dobrá vizitka vůči zahraničí a návštěvníkům
- Akreditované vzdělávací programy

Metodika NSZM

- Nástroj k realizaci PZM a MA 21
- = soubor navzájem propojených doporučení, jejím cílem je podat přesné návody pro postup k uplatňování udržitelného rozvoje, podpory zdraví a kvality života na místní a regionální úrovni
- Získala titul Světový projekt EXPO 2000
- Celý proces začíná u komunitní „základny“ – místního partnerství – jednou z osvědčených forem místní spolupráce jsou velké akce pro veřejnost
- Na www stránkách NSZM lze nalézt kampaně, zpravodaje, místní akce, projekty a aktivity různých témat týkající se kvality života a ŽP

Metodika NSZM



Informační systémy NSZM

- DataPlán:
 - Informační systém pro strategické řízení, má sloužit k tomu, aby přehledně a efektivně ZM dovedla řídit procesy v rámci VS a zefektivnit a zkvalitnit celkové řízení a plánování na samosprávné úrovni.
 - Sleduje koncepční a strategické dokumenty, je možno porovnat vlastní strategickou dokumentaci s dokumentací jiných municipalit
- DobráPraxe NSZM:
 - Obsahuje inovativní a inspirativní projekty, aktivity
 - Umožňuje sdílet dobrá řešení nejrůznějších problémů
 - dobrá praxe“ z celkem 9 odvětví: u každého z nich je možné se dozvědět například k čemu a proč byl projekt zahájen, kdo byl jeho realizátorem, jaký měl rozpočet, jaké byly hlavní přínosy a překážky při realizaci, součástí většiny je i fotodokumentace

TIMUR – Týmová iniciativa pro místní udržitelný rozvoj

- = občanské sdružení nestátních organizací a partnerských měst ČR působící od roku 2002
- = platforma pro zavádění sady Společných evropských indikátorů v rámci kampaně Evropské komise (Common European Indicators (ECI))
- poslání: podporovat UR českých municipalit zejména prostřednictvím zavádění místních indikátorů UR
- Cíl: tvorba a realizace projektů a programů na podporu UR na místní a regionální úrovni, zapojení veřejnosti do těchto programů, podpora mezisektorové spolupráce, vzdělávání pracovníků VS, provádění veřejné osvěty a podpora procesů strategického plánování a spolupráce jako je MA 21 na místní, regionální a mezinárodní úrovni

Základní informace

- Členem může být město, obec a mikroregion
 - V současné době je členem 21 měst a obcí a 1 mikroregion
- Aktivní spolupráce s organizacemi, které se zabývají rozvojem a indikátory jak v ČR tak zahraničí (Belgie, Slovensko)
- Základ: Sada společných evropských indikátorů UR na místní úrovni (ECI) – tyto ukazatele nyní sleduje více než 150 evropských měst
 - V roce 2006 aktualizace sady, nový název: Sada indikátorů UR na místní úrovni ECI/TIMUR
- Účel hodnocení: průběžné sledování a vyhodnocování kvality života a rozvoje měst a možnost vzájemné komparace

TIMUR

- Pomáhá implementovat a vyhodnocovat indikátory ECI a další typy indikátorů v městech a mikroregionech ČR
- Organizuje akce pro veřejnost sloužící pro výběr indikátorů občanů a popularizaci problematiky UR
- Výsledky ze sledování indikátorů pravidelně zveřejňuje na svých internetových stránkách
- Kromě společných ukazatelů hledá TIMUR každoročně téma k diskusi, jež je považováno občanů za důležité.

Indikátory ECI/TIMUR

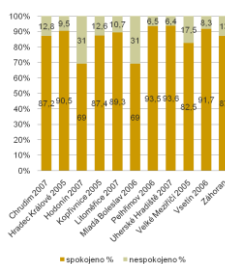
- =ukazatele vývoje určitého vybraného jevu získané průběžným sledováním a zaznamenáváním a vyhodnocováním souboru přesně stanovených údajů
- Indikátor musí v sobě odrážet mimo jiné hlediska sociální spravedlnosti, zájmy místní ekonomiky a ochrany ŽP
- Uplatnění jednotné sady indikátorů umožňuje srovnání
- Databázový nástroj „Burza indikátorů“ pro výběr vhodných indikátorů, obsahuje více než 130 indikátorů

Indikátory ECI/TIMUR

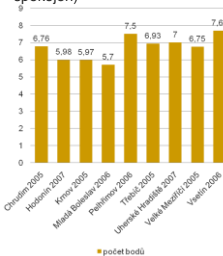
- Základní indikátory:**
 - Spokojenost s místním společenstvím,
 - místní příspěvek ke globálním změnám
 - Mobilita a místní přeprava cestujících,
 - Dostupnost veřejných prostranství a služeb
 - Kvalita místního ovzduší
 - Cesty dětí do školy a zpět
 - Nezaměstnanost
 - Zatížení prostředí hlukem
 - Udržitelné využívání území
 - Ekologická stopa
- Ke každému indikátoru:**
 - vytvořena metodika pro sběr dat a jejich následnou interpretaci
 - Vytvořeny vzorové dotazníky
- Zpracované výsledky prezentovány i v grafické podobě na internetových stránkách TIMUR**

Hodnocení indikátorů

Spokojenost s místním společenstvím

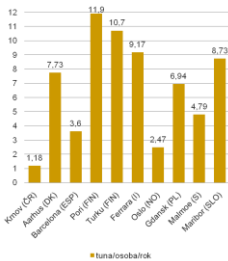


Spokojenost s kvalitou ŽP (0: nejméně spokojen, 10: nejvíce spokojen)

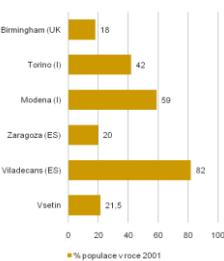


Hodnocení indikátorů

Produkce CO2 na osobu/rok, srovnání se zahraničím

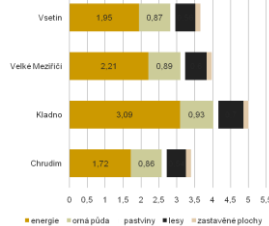


Podíl populace zatížené hlukem větším než 55 dB (%)



Hodnocení indikátorů – ekologická stopa

Ekologická stopa města v globálních hektarech/osobu dle jednotlivých složek



- = účetní nástroj pro počítání ekologických zdrojů
- = „kolik plochy je třeba k souvislému zajištění všech zdrojů, které potřebují ke svému současnému životnímu stylu a k zneškodnění všech odpadů, které při tom produkuje“
- Závěr o udržitelnosti/neudržitelnosti plyne z porovnání ekologické stopy s plochou produktivní země, která je k dispozici
- Podmínkou je, aby ES nepřevýšila dostupnou plochu



Děkuji za pozornost



neshybova@econ.muni.cz